

Lev Nicolaevici Tolstoi

SPOVEDANIE
—
CĂUTÂND SENSUL VIEȚII

Traducere din limba rusă și îngrijire ediție:
ANCA IRINA IONESCU

EDITURA  HERALD
București

CUPRINS

Tabel cronologic	5
Cap. I	25
Cap. II	32
Cap. III	40
Cap. IV	49
Cap. V	59
Cap. VI	70
Cap. VII	83
Cap. VIII	92
Cap. IX	97
Cap. X	106
Cap. XI	113
Cap. XII	119
Cap. XIII	128
Cap. XIV	135
Cap. XV	141
Cap. XVI	149

TABEL CRONOLOGIC

- 1828 La 28 august se naște Lev Nicolaevici Tolstoi, la moșia Iasnaia Poliana.
- 1830 În februarie se naște Maria, sora lui Tolstoi. Moare mama lui Lev. Toinette, verișoara îndepărtată a tatălui său, preia responsabilitatea creșterii copiilor.
- 1835 Nicolai, fratele mai mare al lui Lev, îi spune că într-o râpă din pădurea Zakaz este îngropat un toiag verde, magic, pe care sunt înscrise vorbe ce pot distruge tot răul din inimile oamenilor. Lev va ține minte acest lucru toată viața.

- 1837 Familia Tolstoi se mută la Moscova, pentru educația fiilor mai vârstnici. În iunie, tatăl lui Lev moare brusc de apoplexie. Sora mai mare a tatălui, Alina, devine tutorele legal al copiilor.
- 1838 Moare bunica lui Lev Tolstoi, iar familia se destramă. Lev, care are 10 ani, se întoarce la Iasnaia Poliana împreună cu Toinette, Dmitri (11 ani) și Maria (8 ani).
- 1844 Se naște viitoarea soție a lui Tolstoi, Sofia Andreevna Behrs.
- 1845 Începe educația formală a lui Lev, la Universitatea din Kazan. Tânărul studiază limbile orientale. Este slab la învățătură și indisciplinat.
- 1847 Lev începe să țină un jurnal amănunțit al gândurilor, acțiunilor și hotărârilor sale mărețe. Intră în posesia părții sale de moștenire: 4 000 de acri și 350 de mujici la Iasnaia Poliana. O

invită pe Toinette să locuiască împreună cu el. Mai târziu, Lev se mută la Moscova, unde începe să joace foarte mult jocuri de noroc.

- 1849 În ianuarie, Lev se mută la Sankt Petersburg pentru a-și da examenele de Drept, dar în schimb ajunge să acumuleze datorii uriașe în urma jocurilor de noroc. Vinde o parte din acrii și mujicii săi pentru a acoperi datoria.
- 1850 Se întoarce la Moscova, cu speranța de a-și găsi o soție bogată. În schimb, datoriile lui cresc. Încălcându-și în mod repetat hotărârea de a duce o viață virtuoasă, Lev își petrece serile îmbătându-se și mergând la petreceri.
- 1851 Lev călătorește în Caucaz împreună cu unul dintre frații săi, Nicolai, locotenent de artilerie, și se înrolează în armată, în calitate de artilerist cadet. Începe să scrie

un roman autobiografic care va deveni ulterior povestirea *Copilăria*.

- 1852 Sub protecția anonimatului, Lev trimite manuscrisul povestirii *Copilăria* redactorului-șef al reputatului ziar petersburghez *Contemporanul*. Publicată sub inițialele L.N., *Copilăria* este un succes atât în rândul publicului, cât și în rândul criticilor.
- 1854 Este transferat la București și termină de scris povestirea *Adolescența*. Pentru a-și plăti datoriile, Lev pune să fie înlăturată casa de pe terenul moșiei Iasnaia Poliana, apoi o vinde. Rușinat de moartea unui prieten apropiat, survenită în luptă, Lev cere să fie transferat în Crimeea. Devenit locotenent-secund de artilerie, ajunge în orașul fortificat Sevastopol în noiembrie. Împre-

ună cu alte câteva povestiri scurte, *Contemporanul* publică povestirea *Adolescența*. La fel ca în cazul *Copilăriei*, *Adolescența* este scrisă la persoana I și profund autobiografică.

1855 Lev pierde la jocurile de noroc toți banii obținuți în urma vinderii casei. Bântuit de „accese de dezmăț” și „lene criminală”, Tolstoi concepe „o nouă religie a lui Hristos, despuiată de credință și mistere” – o „religie pragmatică”. Sunt sădite semințele „tolstoismului”.

1856 Fratele său Dmitri moare de tuberculoză. În ianuarie, Lev își vizitează fratele muribund. Un ascet religios care căzuse pradă viciului la douăzeci de ani, Dmitri este îngrijit de Mașa, o fostă prostituată. Moartea lui va deveni o parte din romanul *Anna Karenina*. Lev pune la

cale un plan pentru a-și elibera mujicii și a transfera pe numele lor pământul său, pe care aceștia îl lucrau pentru el. Mujicii refuză, crezând că vrea să îi păcălească.

1857 Lev călătorește în Europa. Ajuns la Paris, reînnoadă prietenia cu Ivan Turgheniev. În Elveția, își reîntâlnește mătușa, pe Alexandra Tolstoi. Maria, sora lui Lev, își părăsește soțul, afirmând că nu are de gând să fie „sultana preferată din haremul acestuia”. Îngrozit de scandal, Lev va analiza infidelitatea conjugală în romanul *Anna Karenina*. Este publicată povestirea *Tineretea*, ultima parte din trilogia autobiografică a lui Tolstoi.

1859 Lev înființează în propria casă o școală pentru educarea copiilor de mujici. Acest lucru atrage neîncrederea mujicilor săi. Tolstoi începe o relație amoroasă cu o țărancă măritată, Axenia Bazikin, care îi naște un fiu, pe Timotei.

AM FOST botezat și crescut în credința creștină pravoslavnică. Mi-a fost propovăduită încă din copilărie și pe tot parcursul adolescenței și al tinereții mele. Dar la vârsta de optsprezece ani, când am părăsit universitatea, după anul al doilea de studii, nu mai credeam în nimic din ceea ce fusesem învățat.

Judecând după unele amintiri, nu am crezut niciodată cu adevărat, ci numai am avut încredere în ceea ce fusesem învățat și în ceea ce credeau adulții din jurul meu; dar această încredere era foarte firavă.

Îmi amintesc că odată, pe când aveam unsprezece ani, un băiat care între timp a murit de mult, Volodenka M., elev de liceu, a venit într-o duminică la noi și ne-a adus ca noutate de ultimă oră vestea unei descoperiri care avusese loc la liceu. Descoperirea era că Dumnezeu nu există și că tot ceea ce ni se spune despre el sunt numai născociri

(eram în anul 1838). Îmi amintesc că frații mei mai mari s-au arătat foarte interesați de această nou-tate și m-au chemat și pe mine la sfat. Țin minte că ne-am înfierbântat foarte tare cu toții și am primit această veste ca pe ceva foarte captivant și întru totul posibil.

Și îmi mai amintesc că, atunci când din-trodată fratele meu mai mare, Dmitri, pe atunci student la universitate, s-a dăruit credinței cu impulsivitatea care îi era caracteristică și a început să meargă la toate slujbele, să țină post, să ducă o viață curată și morală, râdeam cu toții de el, inclusiv cei mai în vârstă, și l-am poreclit, nu știu de ce, Noe.

Îmi amintesc că Musin-Pușkin, pe atunci tutore la Universitatea din Kazan, ne-a invitat la el la o petrecere dansantă și a încercat apoi să-l convingă pe fratele meu, care refuzase să vină, recurgând ironic la argumentul că până și David dansase în fața chivotului. Atunci îl compățimisem din cauza glumelor celor mai mari și ajunseseam la concluzia că trebuie să învăț catehismul și să merg la biserică, dar că nu trebuie să iau toate chestiunile acestea prea în serios. Și îmi mai amintesc că l-am citit pe Voltaire când eram încă foarte tânăr, iar batjocurile lui nu numai că nu

mă indignaseră, ci, dimpotrivă, mă amuzaseră foarte tare.

Desprinderea mea de credință s-a produs la fel cum s-a produs și se produce acum la oamenii cu aceeași formație culturală ca noi. După cum mi se pare, ea se produce în majoritatea cazurilor în felul următor: oamenii trăiesc așa cum trăiesc toți: pe baza unor principii care nu numai că nu au nimic comun cu învățăturile credinței, dar sunt în cea mai mare parte în contradicție cu acestea. Învățăturile credinței nu fac parte din viața noastră, în relațiile cu ceilalți oameni nu sunt aplicate; pur și simplu nu joacă nici un rol în viața reală. Iar dacă ne lovim totuși de ele, este ca și cum ar fi vorba de un fenomen extern, fără legătură cu viața.

Acum, la fel ca și atunci, nu se poate ști după felul de viață al omului, după faptele lui, dacă este credincios sau nu. Iar dacă există o diferență între cei care mărturisesc deschis credința pravoslavnică și cei care o neagă, acest lucru nu este în favoarea celor dintâi. Acum, la fel ca atunci, recunoașterea deschisă și mărturisirea credinței se întâlnesc în cea mai mare parte la oamenii mărginiți, rudimentari și imorali, dar care se cred foarte importanți. Inteligența, integritatea, since-

ritatea, generozitatea și moralitatea se întâlnesc în cea mai mare parte la oamenii care se declară necredincioși.

În școli se predă catehismul și elevii sunt trimiși la biserică; funcționarilor li se cer certificate de împărtășanie. Dar și acum, la fel ca în vechime, un om din mediul nostru, care nu mai merge la școală și nici nu este în slujba statului, poate să trăiască zeci de ani fără să-și amintească nici măcar o dată că trăiește printre creștini și că el însuși este considerat mărturisitor al credinței creștine pravoslavnice.

Astfel că și acum, ca și în trecut, învățătura creștină, acceptată prin încredere și menținută prin presiunea exterioară, pălește încet sub influența cunoștințelor și a experiențelor de viață, contrare învățăturii credinței, iar omul trăiește adesea multă vreme imaginându-și că învățătura credinței care i-a fost insuflată din copilărie încă mai este întreagă în el, când de fapt de mult nu a mai rămas nici urmă din ea.

S., un om inteligent și cinstit, mi-a povestit cum a încetat el să mai creadă.

Pe când avea douăzeci și șase de ani, era la vânătoare și, pregătindu-se de culcare în adăpos-tul de noapte, începuse să-și spună rugăciunile de

seară, așa cum avea obiceiul încă din copilărie. Fratele lui mai mare, care era împreună cu el la vânătoare, stătea culcat pe spate, în fân, și se uita la el. Când S. a terminat și se pregătea să se culce, fratele l-a întrebat: „Tu încă mai faci asta?” Și nu și-au mai spus nimic altceva. Iar din acea zi S. a încetat să se roage și să meargă la biserică. Și iată că au trecut treizeci de ani de când nu se roagă, nu se împărtășește și nu merge la biserică. Și asta nu pentru că ar fi cunoscut convingerile fratelui său și ar fi aderat la ele, nici pentru că ar fi luat vreo hotărâre în sufletul lui, ci numai pentru că acele cuvinte rostite de fratele lui au fost ca bătaia unui deget într-un zid gata să se prăbușească sub propria greutate; cuvântul acela a demonstrat că, acolo unde el credea că este credința, era de mult un loc gol, și pentru că vorbele pe care le rostea, crucile și mătăniile pe care le făcea în timp ce se ruga erau în realitate acțiuni lipsite de semnificație. Dându-și seama de această lipsă de sens, nu a mai putut să continue.

Așa a fost și continuă să fie, cred eu, în cazul celor mai mulți oameni. Vorbesc despre oameni cu aceeași formație culturală ca noi, vorbesc despre oamenii cinstiți cu ei înșiși, și nu despre cei care fac din obiectul credinței un mijloc de

a-și atinge cine știe ce scopuri de moment. (Acești oameni sunt necredincioșii cei mai înveterați, căci, dacă pentru ei credința este un mijloc pentru atingerea unor scopuri de viață oarecare, atunci în mod sigur aceasta nu este credință.) Oamenii cultivați, de felul nostru, se află în situația în care lumina cunoașterii și a vieții a dăruit construcția artificială, iar ei fie au observat deja acest lucru și au eliberat locul, fie încă nu au observat.

Învățătura credinței transmise mie în copilărie a dispărut la mine, la fel ca și la alții, cu singura mică deosebire că, întrucât eu am început foarte de timpuriu să citesc și să gândesc, am conștientizat renunțarea la credință foarte devreme. De la vârsta de șaisprezece ani am încetat să mă mai rog, să merg la biserică și să țin post. Am încetat să mai cred în ceea ce mi se spusese în copilărie, și totuși credeam în ceva. În ce anume credeam, asta n-aș fi putut spune nicicum. Credeam în Dumnezeu sau, mai degrabă, nu îl negam, dar care Dumnezeu – asta nu puteam spune; nu îi negam pe Iisus Hristos și învățătura lui, dar n-aș fi putut spune în ce consta aceasta.

Acum, amintindu-mi acele vremuri, văd clar că pe atunci credința mea – ceea ce îmi puneam în mișcare viața, în afară de instinctele animalice –,

singura mea credință sinceră era credința în perfecțiune. Dar în ce consta această perfecțiune și care era scopul ei, asta nu aș fi putut spune. Încercam să mă perfecționez intelectual, învățam tot ce mă îndemna viața; mă străduiam să-mi perfecționez voința – îmi alcătuiam reguli pe care mă sileam să le respect; mă perfecționam fizic prin fel de fel de exerciții care îmi dezvoltau forța și agilitatea; prin diverse privațiuni, învățam ce înseamnă rezistența și răbdarea. Și consideram că toate acestea înseamnă perfecționare. Punctul de pornire pentru toate celelalte era, se înțelege, perfecțiunea morală; dar curând aceasta a fost înlocuită de perfecțiune în general, adică de dorința de a fi mai bun nu față de mine însumi sau în fața lui Dumnezeu, ci în fața celorlalți oameni. Și foarte curând această strădanie de a fi mai bun în fața oamenilor a fost înlocuită de dorința de a fi mai puternic decât alți oameni, adică mai vestit, mai important, mai bogat decât ceilalți.